

спору та унеможливлення його судового розгляду.

Звісно, ефективність або неефективність Закону «Про медіацію» може показати лише практика його застосування, проте наведені положення мають достатньо високу ймовірність знизити рівень сприйняття інституту медіації населенням України.

1. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2312021-39137>.

2. Бабанін С.В. Законодавче врегулювання медіації як соціальної послуги. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2020. № 43. С. 56-60.

3. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

4. Про медіацію: Проект Закону України від 19.05.2020 р. № 3504 (в редакції до другого читання 10.09.2021) / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877.

5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 р. № 5076-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.

6. Кількість адвокатів в Україні перевищила 60 тисяч. URL: <https://unba.org.ua/news/6744-kil-kist-advokativ-v-ukraini-perevishila-60-tisyach.html>.

Лариса НАЛИВАЙКО

проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України

Анна КРИЧУН

здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ МЕДІАЦІЇ

У сучасному світі особливого значення набувають механізми саморегулювання, коли суб'єкти суспільних відносин мають можливість самостійно встановлювати правила поведінки і контролювати їх дотримання. Зростання активності та відповідальності учасників правових відносин дозволяє державі делегувати частину своїх повноважень у певних сферах інститутам громадянського суспільства.

Зарубіжний досвід свідчить про те, що вирішення і врегулювання правових спорів відноситься саме до однієї з таких сфер. Медіація – це процес, у якому третя (нейтральна) особа сприяє врегулюванню суперечки між двома чи більше сторонами. Не існує загального чи точного визначення елементів, що необхідні при здійсненні медіації та які відрізняли б її від інших альтернативних методів урегулювання спорів. Тому частіш за все використовується широке визначення процесу медіації [1]. Оскільки це є відносно новою темою на порядку денному національних та міжнародних законодавчих органів, кількість документів, що встановлюють систему міжнародних стандартів щодо процедур та способів здійснення медіації, порівняно мала.

Якщо говорити про міжнародні стандарти, то слід зазначити, що вони діляться на два основні види залежно від джерела їх закріплення [2]:

- *імперативні*: ті, що закріплені у міжнародно-правових актах, які несуть обов'язковий характер для держав, що приєдналися до них;
- *диспозитивні*: ті, що закріплені у міжнародних документах, які мають характер так званого «м'якого права» (англ. softlaw), водночас не мають обов'язкової юридичної сили і застосування яких залежить від розсуду та волі суб'єктів правовідносин.

Оскільки медіація є відносно новою темою на порядку денному національних та міжнародних законодавчих органів, кількість документів, що встановлюють систему

міжнародних стандартів щодо процедур та способів здійснення медіації, порівняно мала.

Однак деякі універсальні конвенції та інші документи, що встановлюють стандарти в галузі прав людини, впливають на поведінку процедур медіації та їх методи. Зокрема, закони, що регулюють питання медіації, можуть впливати на право на справедливий судовий розгляд та право на доступ до правосуддя та рівність перед судом; відтак особливого значення набуває стаття 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права про право на справедливий судовий розгляд. Стаття 14 гарантує рівність перед судами і трибуналами та право вважатися невинним, поки винність його не буде доведена згідно з законом [3]; цей аспект права може бути порушений в результаті прийняття до відома або використання в суді інформації, отриманої під час медіації.

При здійсненні медіації у справах, що стосуються прав жінок і дітей, (насамперед це стосується кримінальних справ та справ, пов'язаних із сім'єю), Конвенція ООН про права дитини та Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок встановлюють міжнародні стандарти, яких необхідно дотримуватись при розробці та її здійсненні відповідного законодавства. У силу характеру процесу медіації та її націленості на збереження мирних відносин між сторонами спору, медіація особливо добре підходить для сімейних справ, включаючи справи про опіку. Тому Європейська конвенція про здійснення прав дітей виділяє медіацію як кращий спосіб врегулювання суперечок, які зачіпають інтереси дітей у випадках, коли це можливо.

Щодо комерційних суперечок Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (далі «ЮНСІТРАЛ») розробила Типовий закон про міжнародний торговий арбітраж (далі «Типовий закон ЮНСІТРАЛ»), що є стандартним керівництвом для країн, які прагнуть ухвалити законодавство в цій галузі. У Типовому законі використовується широке визначення терміну «примирення», яке, серед іншого, включає медіацію. У Керівництві із застосування та використання Типового закону, також розробленому ЮНСІТРАЛ, пояснюється, що хоча Типовий закон номінально присвячений питанням міжнародного арбітражу, він також може бути використаний на внутрішньодержавному рівні. Тому законодавці можуть отримати у ньому корисні рекомендації, що стосуються даної сфери.

Медіація також згадується або рекомендується як альтернативний метод врегулювання спорів у кримінальних справах кількома міжнародними нормотворчими документами, присвяченими питанням становища потерпілих у кримінальному судочинстві.

І, нарешті, щодо мирного врегулювання конфліктів, на рівні ООН медіація розглядається як засіб, що часто використовується в процесах мирного регулювання та/або запобігання етнічних конфліктів. Важливим нормотворчим керівництвом є Керівництво ООН з ефективної медіації (2012), що, серед іншого, наголошує на значенні інклюзивності процесу медіації, особливо в етнічно різноманітному середовищі. На рівні ОБСЄ мирне врегулювання суперечок також є одним із десяти керівних принципів Гельсінського заключного акту Наради з безпеки та співробітництва в Європі, у якому медіація визначається як один із способів мирного врегулювання конфліктів. Медіація як така має особливий статус у регіоні ОБСЄ в якості зобов'язання, що держави-учасниці ОБСЄ взяли на себе з метою запобігання або врегулювання місцевих, регіональних чи міжнародних конфліктів. Це зобов'язання закріплене та розширене у документах ОБСЄ, зокрема, у Довідковому посібнику з розвитку посередництва, що передбачає облік гендерних факторів у Рішенні 3/11 Ради міністрів ОБСЄ «Про елементи конфліктного циклу, пов'язані з підвищенням потенціалу ОБСЄ щодо раннього попередження, термінових дій, сприяння діалогу, підтримки посередництва та постконфліктного відновлення», та в інших документах.

Таким чином, під альтернативним вирішенням спору у законодавстві ЄС розуміється позасудове вирішення спорів за допомогою залучення незалежної третьої особи, яка пропонує або виносить рішення, або підводить сторони до взаємовигідного вирішення спору. Розробка правового регулювання даного інституту активно ведеться як на регіональному (ЄС), так і на універсальному (ЮНСІТРАЛ) рівнях[1].

Отже, процедура медіації не лише визнана міжнародною спільнотою, а й широко використовується в практичній діяльності. Сама медіація визнана максимально ефективним та відносно швидким способом вирішення не лише проблемних правових питань, але й у різних питаннях, де виникає спір чи конфліктна ситуація між

конфлікуючими сторонами. Ми вважаємо, що Україна повинна запозичити від Європейських країн та країн, де активно використовують медіацію – найкраще. Ураховувати лише позитивний досвід використання процедури медіації на практиці та покращувати правове регулювання медіаційної процедури в державі відповідно до міжнародних стандартів.

1. Подковенко Т. Медіація: міжнародно-правові стандарти. *Актуальні проблеми правознавства*. Вип. 4 (12). 2017 р. С. 47-54.

2. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник. Одеса, 2019. С. 285.

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII від 19.10.1973 р.

Роман МИРОНЮК

професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Карина БАБИЧ

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ

Медіація є позитивним способом приватноправового регулювання. Наявний світовий досвід та наявність у вітчизняному законодавстві норм про сприятливі наслідки використання позасудових примирних процедур вказує на зростання ролі медіації у вирішенні цивільно-правових спорів, що впливають із деліктів, та відшкодування шкоди, заподіяної злочином.

Як зазначають фахівці, прогресивність використання медіації виявляється у прагненні суспільства та держави до розвитку правової культури, підтримці добровільності участі у позасудових розглядах та підвищенню навичок співробітництва у подоланні конфліктних ситуацій у приватноправовій сфері [1, с. 50-59], усунення конфліктів у соціумі.

Акцент на популярність медіації ставить як президент, так і бізнес-спільнота. Судом розробити пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання медіації, у тому числі щодо проведення примирних процедур під час розгляду справ державними судами [2].

Принципи процедури медіації:

1) принципи, що характеризують особливості організації проведення медіації та статус її учасників (організаційні принципи);

2) принципи, що характеризують порядок проведення медіації (процедурні засади) [4].

До першої групи належать принципи добровільності та нейтральності; до другий – принципи конфіденційності, самостійності, співробітництва та рівноправності сторін.

Правила проведення медіації, підстави врегулювання спору, зміст медіативної угоди, кваліфікація, необхідна медіатору для проведення примирної процедури, визначаються обраною моделлю медіації.

У існує два основні напрями розвитку медіації:

1. Приватна медіація, суть якої полягає у наданні кваліфікованої допомоги сторонам у вирішенні їх спору.

Вона має здійснюватися професійними медіаторами, які пройшли спеціальну підготовку та навчання. Приватна медіація може проводитись за широкому колу юридичних справ при умови, що суперечка має властивість медіабельності. Об'єктивні